

PHẠM LỆ

Đây là bản in của bộ *Tự Điển Chữ Nôm Trích Dẫn*, đã có mặt dưới dạng điện tử trên mạng Internet¹ từ năm 2005, và từ đó đến nay (2009) đã được chúng tôi sửa chữa, bổ sung thêm. Tuy bản sách in không có những tiện ích của một máy tính — ngày càng tinh xảo, dễ dùng, có thể bỏ gọn trong túi áo — sách in trên giấy trắng mực đen vẫn là một phương tiện truyền bá xưa nay, có thể đặt trên kệ, lật giở từng trang.

Những nguyên tắc mà Ban Biên Tập tuân theo khi thực hiện tự điển này đã được viết rõ trong Lời Nói Đầu của bản điện tử (in lại trong ấn bản này).

Nhân dịp ra sách lần này, chỉ xin ghi thêm vài điều bổ túc: Về chữ Nôm, việc đọc âm là quan trọng nhất (1); sau đó là cách hiểu ý nghĩa của từng chữ, trong từng trường hợp (2); sau cùng, là việc giải thích cấu tạo của mỗi chữ Nôm (3).

1. Chữ Nôm ghi lại tiếng nói của người Việt từ nhiều nghìn năm qua, âm đọc khác nhau theo từng miền, từng địa phương và biến đổi theo thời gian. Những cách đọc này không được ghi âm bằng kỹ thuật âm thanh, mà bằng thứ chữ ô vuông, dựa trên cách tạo ra chữ Hán. Cách biểu âm này — bằng chữ viết ô vuông — hiển nhiên là thiếu chính xác. Do đó, việc đọc âm, hay nói cho đúng hơn, công việc tìm lại âm thanh gốc không dễ dàng. Trường hợp những từ có dấu vết âm Việt cổ, tức là những từ mang phụ âm kép (bl, kl, kr, ml, sl, ...) hay những từ song tiết (个恒 *cá hằng* > *hằng*, 巴拭 *ba thức* > *xức*, 羅砵 *la đá* > *đá*, 麻例 *mà lời* > *mlời* > *lời*) là những minh chứng cụ thể cho những khó khăn này.

Đối với những từ có dấu vết âm Việt cổ nói trên, BBT chọn quy tắc sau đây:

- a) Nếu từ mang âm cổ đó được ghi bằng hai chữ Nôm tách rời, như 麻例, thì sẽ đọc cả hai âm, nhưng để âm phụ (âm nhẹ) trong ngoặc đơn: (*mà*) *lời*.
- b) Nếu từ mang âm cổ đó được ghi bằng một chữ Nôm duy nhất nhưng mang hai âm riêng biệt thì chỉ đọc trọng âm mà thôi. Âm nhẹ bị chìm lặng đi. Thí dụ: 𠵹 *blời* đọc là *trời*, 𠵹 *klước* đọc là *trước*, 𠵹 *mlời* đọc là *lời*, v.v...

Những âm đọc ghi trong tự điển — bằng chữ Quốc Ngữ Latin — phần lớn đã được các học giả, nhà nghiên cứu ngày nay chấp nhận. Tuy vậy, BBT có đưa ra một số kiến giải mới. Vấn đề đọc âm Nôm vẫn còn phải được nghiên cứu sâu rộng.

¹ http://www.viethoc.org/hannom/tdnom_intro.php

2. Rất nhiều chữ Nôm trong tự điển là những từ cổ, như *mắng* (nghe), *áng ná* (cha mẹ), *dái* (sợ, kiêng nê), *mĩa* (trương tợ), *mựa* (đùng), *khong khen* (ngợi khen) v.v..., mà ý nghĩa chưa được giảng giải trong tự điển. Lý do là những ý nghĩa này vẫn còn mơ hồ, các cách hiểu khác biệt nhau, còn nhiều tồn nghi. Vấn đề này còn đòi hỏi nhiều thời gian và nỗ lực mới.

3. Vấn đề giải thích cấu trúc chữ Nôm khá phức tạp. Chữ ô vuông của một chữ Nôm thường có hai phần, một phần biểu âm và một phần biểu ý. Đôi khi chỉ có một phần thôi, hoặc chỉ có phần biểu âm, hoặc chỉ có phần biểu ý. Cấu tạo của chữ Nôm có những điểm đặc biệt, chẳng hạn những dấu nháy thêm vào chữ Nôm, hay sự liên quan về cấu trúc trong những từ kép như 斯賒 *gần xa*, 鎔鑛 *vội vàng*, 櫟栎 *nhịp nhàng*; sự có mặt của một bộ thủ trong một chữ Nôm không có cách giải thích thỏa đáng nếu không xét tới chữ Nôm đi đôi với nó. Tuy nhiên, điều cần phải nhấn mạnh ở đây là: những cách giải thích cấu tạo chữ Nôm trình bày trong tự điển, đôi khi những thành viên trong BBT cũng chưa hẳn hoàn toàn đồng ý với nhau. Đa số những cấu trúc chữ Nôm đề ra đã được các học giả, nhà nghiên cứu chấp nhận. Trong tương lai — với những khám phá mới hoặc những dữ kiện mới — một số những giải thích này có thể bị thay thế bằng những cách giải thích khác hợp lý hơn.

Ban Biên Tập hân hạnh giới thiệu với học giới quyền sách này, hy vọng đóng góp phần nào cho công cuộc tìm lại những dấu tích về văn hoá và ngôn ngữ còn tiềm tàng trong chữ viết, nơi những bản văn cất giữ ở những thư viện trong nước và ở khắp nơi trên thế giới, trong sổ bạ, gia phả, tư liệu cá nhân, trên đền chùa cổ miếu, nơi những mảnh vỡ vẫn còn được các nhà khảo cổ khai quật, của một nền văn hóa dân tộc, vốn không bao giờ gián đoạn.

Ban Biên Tập
Ngày 15 tháng 1 năm 2009